

Πλανήτης **Αθήνα**

Η πόλη σε 64 τετράγωνα

Του ΘΑΝΑΣΗ ΜΗΝΑ - Φωτό: ΤΖΙΝΑ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Σκακιστικό καφενείο

Το «Πανελλήνιο», στο Νο 16 της Μαυρομυχάλη, σχεδόν στη συμβολή της με τη Σόλωνος, είναι για την Αθήνα ό,τι ήταν το «Καφέ-ντε-λα-Ρεζάνς» (το σκακιστικό στέκι του Ρουσό και του Ντιντερό) για το Παρίσι του 18ου-19ου αιώνα. Η μεγάλη γυάλινη όψη του σε αφάνει να αντικρίσεις ένα ετερόκλητο σύνολο από ανθρώπους κάθε ηλικίας, προσπλωμένους πάνω από εξήντα τέσσερα τετράγωνα. Προχωρώντας στα ενδότερα, θα εισέλθεις σ' ένα παραδοσιακό – με όλη τη σημασία της λέξης – καφενείο. Φώτα από νέον, παλαιού τύπου ψυγείο, ξύλινες καρέκλες, τιμες τιμές. Στους τοίχους φωτογραφίες και κειμήλια αφιερωμένα στη σχέση της σκακιέρας με το χώρο, αλλά και στιχουργήματα ανωνύμων κι επωνύμων.

Πριν μεταφερθεί το 1991 στη σημερινή του διεύθυνση, το «Πανελλήνιο» έστρεκε αρχικά, από το 1885 έως το 1965, σε ένα μεγαλύτερο χώρο 1.000 περίπου θέσεων στη γωνία Πανεπιστημίου και

Μπενάκη, αργότερα (1965-67) μεταφέρθηκε στο Νο 15 της Μπενάκη, κι έπειτα, από το 1967 και μετά, στο Νο 13 στον πεζόδρομο της Κιάφας.

«Είμαι εδώ από τότε που το μαγαζί μετακόμισε από την Κιάφας στη Μαυρομυχάλη» λέει ο Γιάννης, που τρέχει το «Πανελλήνιο» τις απογευματινές ώρες. «Το «Πανελλήνιο» είναι το μοναδικό, απ' όσο γνωρίζω, σκακιστικό καφενείο στην Αθήνα. Υπάρχουν και άλλα καφέ που μπορείς να παίξεις μια παρτίδα σκάκι ή άλλα επιτραπέζια παιχνίδια, αλλά αυτό είναι το μοναδικό όπου το σκάκι αποτελεί την κύρια δραστηριότητα».

Είναι άραγε αρκετοί αυτοί που ενδιαφέρονται για το σκάκι στην Αθήνα; Κάποτε ήταν κατεξοχόν φοιτητικό στέκι. Ισχύει αυτό σήμερα; Ανανεώνεται η πελατεία; «Εντάξει, μπορεί κάποτε να μαζευόταν περισσότερος κόσμος και περισσότεροι νέοι – ήταν γεμάτο και το πατάρι από φοιτητόκοσμο. Αλλά είναι και πιο δύσκολες οι εποχές σήμερα. Δεν έχουμε πάντως παράπονο, υπάρχουν αρκετοί άνθρωποι που ενδιαφέρονται για το σκάκι, οι οποίοι έρχονται σταθερά εδώ. Άλλοι απλώς για να παίξουν και να περάσουν την

ώρα τους και άλλοι, που είναι πιο φανατικοί λάτρεις του είδους, οι οποίοι κάθονται και προσπαθούν να λύσουν δύσκολες παρτίδες, αναλύουν συστήματα κ.λπ. (...) Στο «Πανελλήνιο» στο παρελθόν διοργανώνονταν επίσημα τουρνουά και αγώνες για το πανελλήνιο πρωτάθλημα. Υπάρχει μια σκέψη να ξαναρχίσουν χώρα κυρίως σε διάφορες σκακιστικές έδρες και ομίλους. Είναι μολ্লοί πάντως οι Έλληνες πρωταθλητές που έχουν περάσει από εδώ. Ο Σκαλκώτας, ο Τρικαλιώτης, ο Σταπέρας...»

Ακόμη κι ο περίφημος Ανατόλι Κάρποβ έχει παίξει σκάκι εδώ, το 1992, γεγονός που απαθανάτιστηκε στη φωτογραφία που φιγουράρει στο δεξή (όπως μπαίνεις) τοίχο του «Πανελλήνιου». Στον ακριβώς απέναντι τοίχο δεσπόζει μια άλλη ιστορική φωτογραφία, παρμένη από την αναμέτρηση του Σοβιετικού παγκόσμιου πρωταθλητή Βασίλι Σμισλόφ με τον Έλληνα μετρ Νίκο Καζιλάρη από τη Σκακιστική Ολυμπιάδα του Ζίγκεν του 1970. Φεύγοντας, θα αισθανθείς την ηρεμία και την ευγένεια που χαρακτηρίζει a priori

Στέκια, όμιλοι, τουρνουά, σκακιστές, βιβλία... Η Α.Ν. σε μια γερή παρτίδα σκάκι

το σκάκι ως διαδικασία.

Η ζωή είναι μια παρτίδα

«Οι άνθρωποι που ασχολούνται με το σκάκι στην Ελλάδα δεν είναι πάρα πολλοί» λέει ο **Ευάγγελος Παπαθανασόπουλος**, σκακιστής και υπεύθυνος της σκακιστικής σειράς του «Κέδρου» — ο οίκος που κατέχει τη μερίδα του λέοντος στις σχετικές εκδόσεις. «Παρ' όλη αυτά, τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον για το παιχνίδι ολοένα και μεγαλώνει, ειδικά στις πιο μικρές ηλικίες. Είναι χαρακτηριστικό το ότι πολλοί μαθητές επιλέγουν το να παίξουν σκάκι ως προαιρετικό μάθημα. Επίσης, υπάρχουν γύρω στους 200 σκακιστικούς όμιλους σε όλη την Ελλάδα, που δεν είναι καθόλου μικρό νούμερο».

Το κοινό ενδιαφέρεται για τις σχετικές εκδόσεις:

«Για τα λογοτεχνικά βιβλία που έχουν αναφορές στο σκάκι υπάρχει σίγουρα. Όσον αφορά τα σκακιστικά βιβλία καθαυτά, που είναι ένα είδος κάπως ειδικού ενδιαφέροντος, συνήθως το κίνητρο για τις εκδόσεις αυτές είναι το μεράκι του ίδιου του εκδότη. Ο «Κέδρος» εδώ και πολλά χρόνια είναι μάλλον ο κατε-

ξοχίν οίκος που τις στηρίζει. Τα τελευταία χρόνια πάντως έχουν αυξηθεί και οι εκδόσεις σκακιστικών βιβλίων και από άλλους οίκους, όπως η «Διόπτρα» ή ο «Πατάκης», που εξέδωσε το βιβλίο του Κασπάροφ».

Ο Έλληνας διεθνής μετρ **Ηλίας Κουρκουνάκης**, 49 ετών σήμερα, με σπουδές Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο του Τorónto, διατέλεσε μέλος των ελληνικών εθνικών ομάδων και πρώτευσε σε διάφορες διεθνείς συναντήσεις (στο «Ακρόπολις» του 1979 έγινε ο πρώτος Έλληνας στην ιστορία που αναδείχθηκε νικητής σε διεθνές τουρνουά). Προπονητής και θεωρητικός του αθλήματος, έχει γράψει επίσης κάμποσα βιβλία για το σκάκι και δημοσιολογεί από τα μέσα του '80 σε ελληνικά και ξένα έντυπα.

«Συστηματικά ασχολούμαι με το σκάκι περισσότερο από 35 χρόνια. Ήδη από πολύ νωρίς μου έδωσε πολλές ευκαιρίες να ταξιδέψω και να γνωρίσω εξαιρετικά ενδιαφέροντες ανθρώπους. Οι σκακιστές σε υποδέχονται σπίτι τους με απίστευτη ευκολία, ώστε μαθαίνεις για την καθημερινή ζωή κάθε τόπου πράγματα που δεν μπορείς να προσεγγίσεις ως απλός επισκέπτης. Ορισμένες δημιουργικές και αγωνιστικές επιτυχίες συγκαταλέγονται στις κορυφαίες στιγμές της ζωής μου. Το σκάκι αποτελεί εξαιρετικό εκπαιδευτικό εργαλείο για όλες τις ηλικίες, αλλά δεν το αξιοποιούμε επαρκώς. Η μεγάλη του αξία είναι ότι καλλιεργεί χρήσιμες συνήθειες σκέψης και δράσης μέσα από την εμπειρία του παιχνιδιού, ακόμα και σε προσχολική ηλικία. Η λογική είναι ένα πανίσχυρο εργαλείο, που όμως πρέπει να χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με το συναίσθημα. Το παιχνίδι προκαλεί έντονα συναισθήματα, με ευρύτατη ποικιλία και απροσδόκτες διακυμάνσεις. Ιδιαίτερα σημαντική θεωρώ τη διερεύνηση εναλλακτικών επιλογών πριν από την τελική απόφαση».

Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι φανατικοί σκακιστές υπήρξαν μυαλά σαν τον **Ναπολέοντα**, τον **Τσε**, τον **Μαρέ**, τον **Μαρό**, τον **Σίλερ**, τον **Νεύτωνα**, τον **Τρότσκι**, τον **Αϊνστάιν** και τον **Μαρσέλ Ντισάν**, για να αναφέρω μόνο ελάχιστα. Ο **Κέτε** με τη σειρά του υποστήριξε ότι

το σκάκι «αποτελεί τη "λυδία λίθο" της κρίσης».

Πρόταση πολιτισμού

Κυριακή πρωί, γραμμή για το Παγκράτι. Στο Νο 22 στο στενό της Ζηνοκράτους (κάθετα στην Ύμητόν, στο ύψος του «Παλλάς») συσχεγάζονται ο **Σκακιστικός Όμιλος Παγκρατίου** και ο **Σκακιστικός Μορφωτικός Όμιλος Κατσαριανής**. Σκακιστικοί όμιλοι λειτουργούν εξάλλου στις περισσότερες συνοικίες της Αθήνας. Αναφέρω ενδεικτικά τον **Σ.Ο. Καλλιθέας** (Λυκούργου 50), τον **Σ.Ο. Αμπελοκήπων** (Μακρινίτσας 12-14, κοντά στο σταθμό του μετρό), τον **Σ.Ο. Χαλανδρίου** (Πλάτωνος 7 - Εμπορικό Κέντρο PLAZA), τον **Σ.Ο. Αγιάλεω** (Γερά Οδός και Ολυμπίας), τον **Σ.Ο. Νέας Φιλαδέλφειας** (Πλατεία Κολοκοτρώνη 12-15), τον **Σ.Ο. Πετρούπολης** (Ελ. Βενιζέλου 76, κοντά στο Δημαρχείο), τον **Ε.Ε.Σ. Κορυδαλλού** (Δ. Μαλαγαρή 9, Κορυδαλλός) κ.ά.

Το εντευκτήριο στο Παγκράτι ανοίγει σχεδόν όλα τα απογεύματα και για πολλές ώρες (www.athenschess.gr, 210 7564.995). Σε καθημερινή βάση μπορεί να παίξει σκάκι ο καθένας, ανεξαρτήτως σκακι-

Περιοδικά

«Σκάκι για όλους»

Εκδίδεται από τον «Κέδρος» και κυκλοφορεί 8 τεύχη το χρόνο (έχει φτάσει αισίως στο 41ο). Ασχολείται με τη σκακιστική επικαιρότητα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, παρουσιάζει τα διάφορα τουρνουά, δημοσιεύει ασκήσεις για παίκτες κάθε επιπέδου και συνεντεύξεις με καταξιωμένους σκακιστές.

Σκακιστικά sites

Η Μαύρη Βασίλισσα Διαδικτυακή πύλη με συνδέσμους, νέα, παρτίδες και άρθρα. www.blackqueen.net

ChessBase Ισως η πληρέστερη βάση δεδομένων για τα τεκταινόμενα στο σκάκι διεθνώς. Μπορείς επίσης να παίξεις on line. www.chessbase.com

Hellenic Chess Federation Ο δικτυακός τόπος της Ελληνικής Σκακιστικής Ομοσπονδίας. www.chessfed.gr

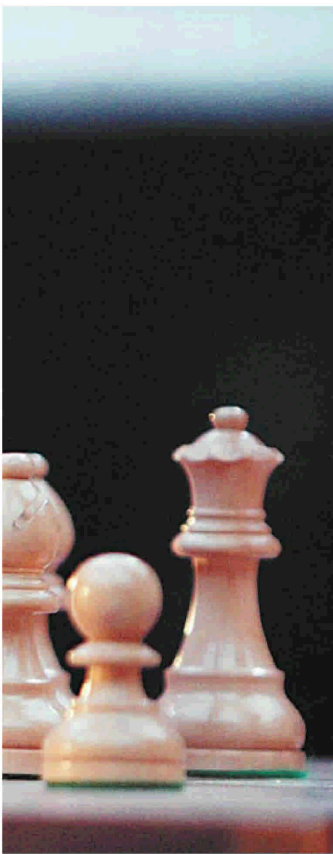
στικού επιπέδου, εκτός βέβαια από τις ημέρες όπου διεξάγονται ειδικά τουρνουά ή συναντήσεις για το πρωτάθλημα. Κάθε Κυριακή (από τις 10.30 π.μ. και μετά) γίνονται ομαδικοί αγώνες (έχει και ταβέρνα το μεσημέρι, από τουλάχιστον οι παρτίδες), ενώ ενίοτε θα πετύχεις και αγώνες μπλιτες (γρήγορη παρτίδα, όπου ο κάθε παίκτης έχει

χρόνο σκέψης έως 15' για να ολοκληρώσει τις κινήσεις του). Επίσης διοργανώνονται ειδικά σεμινάρια, παραδίδονται μαθήματα σκάκι σε παιδιά κ.λπ.

Τη συγκεκριμένη Κυριακή, στο τετράγωνο εσωτερικό χώρο, που φιλοξενεί τουλάχιστον μία δωδεκάδα από τραπέζια με σκακιέρες, οι —κάθε ηλικίας, άντρες και γυναίκες— σκακιστές παίζουν αμίλιπτοι, σημειώνουν τις κινήσεις τους και ελέγχουν τα χρονομέτρα τους. Επικρατεί απόλυτη ησυχία. Παρατηρώ τα κάδρα στους τοίχους. Πλάι στις κορζίδες με τα καταστατικά και τους κανονισμούς του παιχνιδιού, φηγουράρουν σε σκίτσα οι «αθάνατοι», οι ενδοξότεροι παγκόσμιοι πρωταθλητές στην ιστορία. **Αλιέξιν**, **Μποτόβνικ**, **Προστιάν**, **Καπαρπλάνκα**, **Κάρποβ**, **Κασπάροφ**, **Σπάσκι**, **Φίσερ** και ο αγαπημένος μου **Μιχαήλ Ταλ**.

Σε μια παρτίδα που μόλις έχει ξεκινήσει, ένας από τους διαγωνιζόμενους κάνει άνοιγμα με κάτι που μοιάζει με **Σικελική Άμυνα**. Ένας πιτσιρικάς που παρακολουθεί στο πλάι μου, μου ψιθυρίζει ότι ο ίδιος προτιμά τα ανοίγματα με **γ4** προς τιμήν του **Μπόμπι Φίσερ**. Θα υπάρξει εξάλλου άφθονος χρόνος για αναλύσεις πάνω στις τακτικές, στα συστήματα και στα λάθη μετά το τέλος των παρτίδων. Ο Ηλίας Κουρκουνάκης μου λέει ότι «όταν τελειώσουν οι αναμετρήσεις οι αντιπάλοι μαζεύονται και συζητούν φιλικά για τις παρτίδες, για το τι έκαναν σωστά και τι λάθος, για το πώς μπορούν να βελτιωθούν. Μπορείς να φανταστείς να συμβεί αυτό μετά από έναν αγώνα ποδοσφαίρου; Το σκάκι είναι πρώτα απ' όλα μια πρόταση πολιτισμού».

Φανατικοί σκακιστές υπήρξαν μυαλά σαν τον Ναπολέοντα, τον Τσε, τον Μαρέ, τον Μαρό, τον Σίλερ, τον Νεύτωνα, τον Τρότσκι, τον Αϊνστάιν και τον Μαρσέλ Ντισάν...

Πλανήτης **Αθήνα**

Βιβλία για το σκάκι

Λογοτεχνικά ή εξειδικευμένα. Επιλογή από τις ελληνικές εκδόσεις.

«Σκακιστική νουβέλα» Στέφαν Τσβάντ, μτφ. Μαρία Αγγελίδου, εκδ. Άγρα, σελ. 127

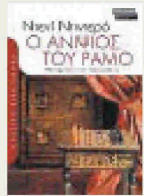
Δημοσιευμένη το 1943, ένα χρόνο μετά την αυτοκτονία του Τσβάντ, η «Σκακιστική νουβέλα» λογίζεται σαν το αριστούργημα του Αυστριακού συγγραφέα. Ενώ ο κόσμος βιώνει τη ναζιστική βία, στη διαδρομή ενός πλοίου από τη Νέα Υόρκη στο Ρίο και το Μπουένος Άιρες, ο δρ. Μπ. Μπ. αντιμετωπίζει σε μια παρτίδα σκακιού τον παγκόσμιο πρωταθλητή και τελικά οδηγείται ο ίδιος στην παράνοια, χαμένος ανάμεσα στις λαβρινθώδεις παρτίδες που παίζει από μνήμης στο μυαλό του.

«Η άμυνα του Λούζιν» Βλαντίμιρ Ναμποκόφ, μτφ. Γιώργος Ίκαρος Μπαμπασάκης, εκδ. Μεταίχμη, σελ. 342

Η προ-επαναστασιακή Α-γία Πετρούπολη, το Βερολίνο των Ρώσων εμπροσθίων και ένα μικρό αγόρι, ο σωστρεφής Λούζιν, που θα προσπαθήσει να ξεγελάσει την πραγματικότητα εντυφώντας στο σκάκι – και για λίγο θα τα καταφέρει. Πηγαίο ταλέντο, θα αναρριχηθεί σύντομα στην κορυφή, αλλά το τίμημα θα είναι βαρύ και το ίδιο το ταλέντο του θα τον οδηγήσει τελικά στην πνευματική συντριβή. Το σκάκι ως εμμονή, ως μέσο αυτοπραγμάτωσης ή και ως αυτοκαταστροφικό θέλημα (στη θέση της «Λολίτας»), σε ένα από τα κορυφαία έργα του Ναμποκόφ.

«Ο ανιψιός του Ραμό» Ντενί Ντιντέροφ, μτφ. Εύη Βαγγελιάτου, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, σελ. 367

«Σαν κάνει πολύ κρύο ή βρέχει καταφεύγω στο καφέ-ντε-λα-Ρεζάνς, εκεί... διαπρέπου κάθε βράδυ ο λεγκάλ ο Βαθός, ο φιλιντόρ ο λεπτός, ο ρωμαλέος Μγιό, εκεί βλέπεις τα φανταστικά κούρα κτυπήματα, ακούς τις χειρότερες εκφράσεις, γιατί αν υπάρχουν πνευματώδεις άνθρωποι που είναι μεγάλοι σκα-

κιστές, όπως ο Λεγκάλ, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και πλήθιοι μεγάλοι σκακιστές...»

«Ο πίνακας της Φλάνδρας» Αρτούρο Πέρεθ Ρεβέρτε, μτφ. Βερίνα Χωρεάνθη, εκδ. Πατάκη, σελ. 488

Η σκακιστική παρτίδα που απεικονίζεται σε έναν πίνακα της φλαμανδικής σχολής των τελών του 15ου αιώνα κρύβει το μυστικό ενός εγκλήματος που συνδέει το παρελθόν με το παρόν. Αιώνες μετά, ένας σκακιστής, ένας αντικέρ και μια συντηρήτρια έργων τέχνης θα προσπαθήσουν να το αποκαταστήσουν και στο αστυνομικό μυστήριο, ο Ρεβέρτε εκμεταλλεύεται τις ευρείες γνώσεις του γύρω από την Ιστορία και την Τέχνη και δίνει εδώ το πιο γοητευτικό του μυθιστόρημα, παρά τα όσα κενά υπάρχουν στον καθαυτό σκακιστικό γρίφο που παραθέτει.

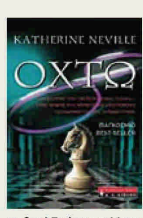
«Η ζωή είναι μια παρτίδα σκάκι» Γκάρι Κασπάροφ, μτφ. Γιώργος Ίκαρος Μπαμπασάκης, εκδ. Πατάκη, σελ. 365

«Η ζωή μιμείται το σκάκι» γράφει ο Κασπάροφ, που κάνει εδώ αναφορές στις σημαντικότερες παρτίδες που έπαιξε στην καριέρα του και παράλληλα χρησιμοποιεί παραδείγματα από τις διεθνείς εξελίξεις, προκειμένου να αναδείξει τις αρετές της στρατηγικής τόσο στη σκακιστική όσο και στην καθημερινότητα. Το σκάκι όχι ως παιχνίδι αλλά ως φιλοσοφία ζωής. Ακόμη κι αν διαφωνείς, όπως καλή ώρα, με την πολιτική τοποθέτησή του, δεν μπορείς παρά να κρατήσεις κάτι από την ορθολογική σκέψη, την ουδερότητα και την αυτοπεποίθηση του.

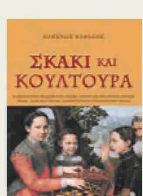
«Οκτώ» Katherine Neville, μτφ. Χριστιάννα Σακελλαροπούλου, εκδ. Λιβάνη, σελ. 767

«Η φωτιά» Katherine Neville, μτφ. Χριστιάννα Σακελλαροπούλου, εκδ. Λιβάνη, σελ. 567

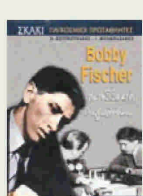
Γραμμένο 10 χρόνια πριν από τον «Κώδικα Ντα Βιντσι» και ίσως μια κλάση ανώτερο, το «Οκτώ» είναι ένα αγωνιώδες θρίλερ γύρω από την αναζήτηση ενός ανεκτίμητου κειμηλίου, το οποίο φέρεται να έχει τη δύναμη να «δημιουργεί ή να συντριβεί πολιτισμούς»: το μυθικό Σκάκι του Μονγκλάν, που δώρισαν οι Μαυριτανοί στον Καρλόλο, που αργότερα επανεμφανίστηκε στην περίοδο της Γαλλικής επανάστασης και το οποίο ίσως έχει επιζητήσει στη σημερινή εποχή των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η συνέχεια της ιστορίας στη «Φωτιά», που εκδόθηκε πρόσφατα. Το μυστηριώδες σκάκι εκπέμπει «σήματα» από τη Ρωσία και το παιχνίδι της αναζήτησης αρχίζει ξανά...

«Σκάκι και κουλτούρα» Χρήστος Κεφαλής, εκδ. Κέδρος, σελ. 316

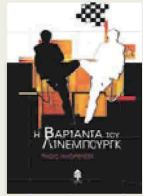
Μια σειρά από δοκίμια («Η διαλεκτική εξέλιξη στο σκάκι - Σκάκι και σύγχρονη φυσική - Σκάκι, ζωή και τέχνη») που πραγματεύονται τη σχέση ανάμεσα στο σκάκι και στην επιστήμη, τις τέχνες, την ανθρώπινη κουλτούρα. Χημικός και γνωστές σκακιστής, ο Χρήστος Κεφαλής προσεγγίζει το θέμα του πολύπλευρα και γράφει κατά τρόπο ώστε να γίνεται κατανοητός τόσο από τους γνώστες του παιχνιδιού όσο και το πλατύ κοινό.

«Bobby Fischer - Αυτοδίδακτη μεγαλοφυΐα» Γιώργος Ίκαρος Μπαμπασάκης, εκδ. Διόπτρα, σελ. 207

Το πρώτο βιβλίο της σειράς με θέμα τους σπουδαιότερους παγκόσμιους πρωταθλητές στην ιστορία, ανάμεσα στους οποίους ο Robert James Fischer υπήρξε ίσως το πιο αυθεντικό ταλέντο. Ο Γιώργος Ίκαρος Μπαμπασάκης καταθέτει τη βιογραφία του, παρουσιάζει το πώς διαμορφώθηκε αυτή η χαρακτηριστική προσωπικότητα αλλά και εστιάζει στο σπρόβλητο και το αυτοκαταστροφικό του χαρακτήρα του. Ο Ηλίας Κουρκουνάκης στέκεται στα τεχνικά χαρακτηριστικά και αναλύει μερικές από τις ωριότερες και πιο συναρπαστικές παρτίδες του. «Η ζωή και οι επιτυχίες του Φίσερ αποδεικνύουν τη δύναμη της ατομικής θέλησης σε αντίθεση συνθήκες, αλλά και το τίμημα της μοναχικής πορείας» σημειώνει ο ίδιος.

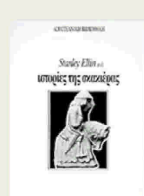
«Η βαριάντα του Λίνεμπουργκ» Πάολο Μαυρένογι, μτφ. Γιώργος Κασσιδής, εκδ. Κέδρος, σελ. 208

Ο θάνατος ενός επιχειρηματία-φανατικού σκακιστή γεννά ερωτηματικά για το τυχαίο του συμβάντος. Πολλώ δε μάλλον όταν πλάι στο πτώμα ανακαλύπτεται μια σκακιστική αυτοσχέδια πιόνια, διατεταγμένα σε μια παράξενη βαριάντα. Σελίδα με τη σελίδα θα αποκαλύπτονται οι λεπτομέρειες λογαριασμών που έμειναν ανοικτοί από τα χρόνια του ναζισμού, όταν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Μπέργκεν Μπέλεσεν παίζονταν παρτίδες ανάμεσα στους φύ-

λακες και τους κρατούμενους, με στοίχημα τη ζωή ή το θάνατο των φυλακισμένων. Το σκάκι ως πεδίο αναπαράστασης της ευρωπαϊκής, ιαπωνικής,

«Ιστορίες της σκακιστικής» Συλλογικό έργο, μτφ. Γλώρα Μαγκλιβέρα, εκδ. Κριτική, σελ. 160

Διηγήματα των Λόρδου Ντανσόνι, Σάντλεϊ Έιν, Κέστερ Σβέντσον, Στίβεν Λίκος, Πέροφραλ Γουάιτ, Τζον Κόμπλερ, Χ. Ρ. Φούκερφιλντ κ.ά. Σύντομες ιστορίες, άλλες πιο διασκεδαστικές και άλλες πιο μυστηριώδεις, που όλες μαζί συνθέτουν μια χαριτωμένη συλλογή με θέμα τους τα 32 πιόνια και τα 64 τετράγωνα.

«Η γέννηση της βασιλείας του σκακιού» Marilyn Yalom, μτφ. Εύη Κλαδοπούλου, εκδ. Άγρα, σελ. 312

Ανατρέχοντας από την Ινδία και την Περσία του 5ου αιώνα, όπου πρωτοπαίχτηκε το ζατρίκιο, έως την εποχή του σχηματισμού των ευρωπαϊκών εθνικών κρατών, η διάσημη Αμερικανίδα συγγραφέας και πανεπιστημιακή αφηγήτρια το πώς η βασιλεία σταδιακά εισήλθε στο παιχνίδι, αντικατέστησε το βεζιρ και, από αδύναμο αρχικά πιόνι, κατέληξε «να γίνει η άγρια πολεμιστριά και προστάτιδα του βασιλιά. Η Πάλομ κυρίως εξετάζει την παράλληλη εξέλιξη της ισχύος της βασιλείας στο σκάκι και τη θέση της γυναικείας στην κοινωνία και διαπιστώνει ότι όσο αύξανε η πρώτη τόσο αναβαθμιζόταν η δεύτερη και αντίστροφα. Έξοχη και η εικονογράφηση.

«Σκακιστική Εγκυκλοπαίδεια» Χρήστος Κεφαλής, επιμ. Ηλίας Κουρκουνάκης, εκδ. Κέδρος, σελ. 750

Κατά κυριολεξία εγκυκλοπαίδεια, με περίπου 1.250 λήμματα σε αλφαβητική σειρά, τα οποία πραγματεύονται τη σκακιστική θεωρία (κανόνες του παιχνιδιού, σκακιστική γραφή και ορολογία, εικόνες ματ, τακτικά και στρατηγικά μοτίβα), βιογραφίες και παρτίδες κορυφαίων ξένων και Ελλήνων παικτών, θέματα και έννοιες του καλλιτεχνικού σκακιού, την αλληλεπίδραση ανάμεσα στο σκάκι και την εκπαίδευση, τις επιστήμες, την τέχνη και τη φιλοσοφία, τις μεγάλες προσωπικότητες της παγκόσμιας ιστορίας που ασχολήθηκαν με το παιχνίδι κ.λπ. Υπάρχει και λήμμα «Λογοτεχνία και σκάκι», για τους βιβλιόφιλους. Συνολικό, η πληρέστερη έκδοση για το σκάκι που υπάρχει στην ελληνική βιβλιογραφία.

«Σκάκι για νεαρούς παίκτες» Στέφαν Κίντερμαν-Άννα Φρένκε, μτφ. Μαρία Αγγελίδου, εκδ. Ουανός, σελ. 80

Γραμμένο από το μετρ Στέφαν Κίντερμαν και ειχορογραφημένο με γούστο από την Άννα Φρένκε, το «Σκάκι για νεαρούς παίκτες» είναι διδακτικό χωρίς να είναι δασκαλιστικό και διασκεδαστικό χωρίς να γίνεται υπέρ το δέον απλοϊκό. Μια πρώτης τάξης εισαγωγή στους κανόνες και την ιστορία του σκακιού ή, όπως αναφέρεται και στην εισαγωγή, ένα βιβλίο που όντως «παίρνει από το χέρι τους μικρούς αρχάριους και τους καθοδηγεί στο παιχνίδι βήμα-βήμα.»